

A gazdasági felzárkózás legjobb lehetősége az innováció!

Az okos emberek buta országából lehetünk-e Európa leginnovatívabb nemzete?

A cikk rövid áttekintést ad a hazai termék, technológia és szolgáltatás fejlesztés helyzetéről, elemzi az ötletek, kutatási eredmények lassú piacra jutásának okait és megvizsgálja azokat a feltételeket, amelyek szükségesek az innovatív és nagy növekedésképességű vállalkozások dinamikus fejlődéséhez.

Somogyi Miklós

Ma Magyarországon a bruttó hozzáadott érték kb. felét a multi és nagyvállalatok biztosítják, ennek a szektornak a fejlődése csak részben függ a mindenkori magyar kormány tevékenységétől. Az igazi kitörési lehetőséget az biztosítaná az országnak, ha sikerülne megőrizni vagy növelni ennek a szektornak a teljesítményét és ezzel párhuzamosan növekedne jelentősen a hazai kis-és középvállalkozások (KKV-k) részesedése a nemzeti össztermelésből.

A sikeres jövő záloga kettős:

- mennyire sikerül hosszútávon megtartani a multinacionális cégek magyarországi tevékenységét, folyamatos tőkebefektetésüket a tevékenységük itteni fejlesztése révén,
- milyen százalékban és volumenben válnak a hazai kkv-k a multik beszállítóivá, illetve hogyan sikerül megtalálni azokat a piaci réseket a termékfejlesztésben, ahová betörve növekedhetnek és új, nemzeti iparágakat alapozhatnak meg.

Sok jel mutat arra, hogy az ipar hazai fejlődésének egyik kulcskérdése, hogy milyen ütemben lesznek képesek fejlődni a kis- és középvállalatok. A kkv-k fejlesztésének fontosságát a gazdasági súlyuk növekedése mellett elsősorban a munkahelyek teremtésében játszott kiemelkedő szerepe jellemzi.

A hazai KKV-k helyzete

Az iparban működő termelő, szolgáltató kis- és középvállalatok a tevékenységük típusától függően több csoportba sorolhatók:

- Igen kicsi azoknak a hazai tulajdonú, vagy vegyes tulajdonú innovatív és nagy növekedésképességű vállalkozásoknak a száma, amelyek rendelkeznek a világpiacon jól eladható saját fejlesztésű termékkel, fejlődnek és növekednek, pedig a jelenleg arctalan magyar iparnak erre igen nagy szüksége lenne, mert ezekből alakulhatnak ki az ország jó hírét szolgáló új nemzeti iparágak.

- Jelentősebb azoknak a kkv-knak a köre, amelyek egy vagy több multinacionális cégnek az alkatrész vagy részegység szállítói. Várhatóan ezek a cégek a közeljövőben jelentős fejlődésnek indulhatnak, amíg a nagyok biztosítják a piacbővülés feltételeit.
- Kevés a kkv-k között a szakosodott, technológiára orientált szolgáltatást nyújtó vállalkozás (technológiai centrum) és különösen kevés ezek közül amelyik high-tech szolgáltatást képes nyújtani.
- A kkv-k jelentős része olyan terméket gyárt, ami csak a hazai piacon versenyképes elsősorban a relatíve olcsó ára miatt. E cégeknek a technológiai színvonala, eszközellátottsága többségében jó. Ezek a cégek, ha nem tudják fejleszteni terméküket illetve termelékenységüket előbb-utóbb kiszorulnak a piacról.
- A kkv-k nem elhanyagolható része a létéért küzd, ezek jövőképe bizonytalan.

A felsorolásból látható, hogy az első három csoportba tartoznak azok az innovatív és nagy növekedésképeségű vállalkozások, amelyek fejlődése, piacbővítése, árbevétel növekedése a záloga a bruttó hozzáadott érték és a foglalkoztatottság növelésének.

Innovatív vállalkozásoknak nevezhetjük azokat a cégeket, amelyek az árbevételük minimum 10%-t kutatásra és fejlesztésre használják és folyamatosan új termékekkel, technológiákkal és szolgáltatásokkal jelennek meg a globális piacon. A nagy növekedésképeség azt jelenti, hogy a vállalkozások árbevétele évente minimum 20-25 %-al növekszik és így három év alatt meg tudják duplázni azt. Erre a vállalkozási körre jellemző, hogy az árbevételének minimum a 30%-a adó és járulékbetétet jelent az államnak.

Jelenleg becslések szerint maximum néhány ezer ilyen vállalkozás működik az országban, az elsődleges cél ezek fejlődésének gyorsítása és a számuk növekedésének ösztönzése lehet, mert ezek forgalmának néhány százalékos emelkedése a foglalkoztatottság és az adóbevételek növekedésének tekintetében többet ér több ezer kényszervállalkozás indulásánál.

Az innovatív és nagy növekedésképeségű vállalkozások fejlődésének ösztönzése és támogatása alapvetően **más módszereket és eszközöket** kíván meg, mint általános vállalkozásfejlesztés.

A dinamikus fejlődés előtt álló innovatív és nagy növekedésképeségű vállalkozásoknak, beleértve a termék, technológia és szolgáltatás ötletek valamint a kutatási eredmények megvalósítására létrehozott spin-off és start-up cégeket is virtuális technológiai inkubátorokra, magvető és kockázati tőkére, széleskörű pályázati lehetőségekre, hitelekre és nagy tapasztalatú innovációs brókerekre van szüksége.

A hazai KKV-k fejlesztési lehetőségei

Kevés kivételtől eltekintve, felesleges fejlesztéseket kezdeményezni olyan termékek területén, amit jelenleg a Kína, India és Indonézia háromszögben gyártanak vagy a közeljövőben gyártani fognak, mert az elmúlt évek bizonyították, hogy a világ országai nem igazán versenyképesek ezekkel a gazdaságokkal.

A lisszaboni stratégia célkitűzéseinek megközelítése érdekében számos lépés történt itthon a helyzet javítására elmúlt években, de ezeknek a többsége szinte kizárólag a pályázati rendszereken keresztül kívánta a kitűzött célokat elérni olyan sajátos magyar viszonyok mellett, amelyek jelentősen eltérnek a fejlett európai országok gazdasági környezetétől.

Melyek a legjellemzőbb különbségek:

- Hazánkban nem innováció barát a társadalmi és gazdasági környezet
- Nincs intézményi magvető tőke az országban
- Gyakorlatilag felszámolásra került az ipari kutatóintézet hálózat
- A nemzeti innovációs rendszer nem hatékony
- Nincs az innováció szervezéséért és hatékony működtetéséért felelős intézmény

Ebben a helyzetben az áhított fejlődést, fejlesztési eredményeket, szinte kizárólag pályázatok útján elérni valószínűleg illúzió, a pályázati rendszereket ki kellene egészíteni **célzott projektekkel és programokkal** és a lehető leggyorsabban törekedni kell a felsorolt jellemző különbségek felszámolására.

Pályázati rendszerek hátrányai:

- Elvész a vezetői felelősség
- A kitűzött célok nem minden esetben valósulnak meg
- Nehezen zárhatók ki a párhuzamos fejlesztések
- Drága, sok olyan eleme van, ami jelentős költségekkel jár, de nincs belőle eredmény
 - Pályázató rendszer fenntartása, működtetése
 - A nyertesek a támogatás 5-20 %-t a pályázatírási költségek illetve a pályázatmenedzsment költségek fedezésére fordítják
 - Általában lassítja a fejlesztéseket, mert a pályázati lehetőségekhez és a lassú ügyintézéshez is alkalmazkodni kell
- A források egy része nem azokhoz kerül, ahol a legnagyobb szükség lenne rá
- Eredményei nem vagy csak nehezen mérhetőek

A jelenlegi innovációt támogató intézmény és pályázati rendszer nem hatékony, átláthatatlan, részleteiben nem monitorozott. A hazai innovációt támogató intézményrendszer szegénylős, közvetlen támogatást vagy megrendelést nem ad a technológia transzfer intézmény hálózatnak, ezért azok, részben más célú hazai és nemzetközi pályázatokból kell, hogy biztosítsák a működésükhöz szükséges bevételeket és így az eredeti céljuknak csak részben tudnak megfelelni.

A non-profit technológiai transzfer intézmények közül csak azok tudták megőrizni működőképességüket, amelyek tevékenysége legalább részben valamilyen más forrásból finanszírozásra került (alapítványok tőkekamatai, infrastruktúra működtetéséből származó bevételek, pályázatok, stb.)

Tudomásul kell venni, hogy a kutatás, műszaki fejlesztés és a különböző technológiai diffúziós intézmények működtetése forrásigényes és csak tisztán piaci alapon nem működhetnek hatékonyan a magyar gazdaság jelenlegi fejlettségi szintjén.

Ötlettől a piacig

Ma az ötlettől a piacig folyamat időtartama a hazai fejlesztési gyakorlatban az optimálisnál lényegesen hosszabb, sok esetben 3-10 év. Mi ennek az oka? A lassúság, késlekedés alapvetően három fő okra vezethető vissza:

- A fejlesztési folyamat folyamatos finanszírozása nem biztosított (nincs intézményi magvető tőke, az üzleti angyalok tevékenységének és a kockázati tőkebefektetéseknek nincs kialakult gyakorlata, a pályázatok nem támogatják a teljes fejlesztési folyamatot és körülményes az igénybevételek, stb.)
- Az ipari kutatóintézetek megszűnésével sok esetben hiányzik a megfelelő színvonalú K+F kapacitás, az egyetemi és egyéb kutatóhelyek tevékenysége kevésbé ismert a KKV-k körében
- Nem állnak rendelkezésre a működő KKV-k valamint a start-up és spin-off vállalkozások sikeres globális piacra lépéséhez szükséges piaci ismeretek és marketing stratégiák az új termék, technológia és szolgáltatás ötletek értékesítésének területén.

A termék- és technológia-fejlesztésben például sohasem fordult elő, hogy a teljes folyamat minden elemére elérhető lett volna pályázati támogatás, ez akár az intézményi magvető tőke hiányára vezethető vissza

Mennyi elszalasztott lehetőség, mennyi elszalasztott üzlet!

A magvető tőke jelentősége abban áll, hogy segítségével vihetők el a projektek addig az állapotig, amikor már megítélhető, hogy az adott termék, technológia és szolgáltatás ötlet vagy kutatási eredmény milyen kockázatok és befektetés szükséglet mellett vezethető be a piacra. (prototípus, üzleti tervek, megvalósíthatósági tanulmányok, befektetői prezentációk, stb.) Az egyes innovációs projektek magvető tőke szükséglete általában néhány százezer Ft-tól néhány millió Ft-ig terjed és az alábbi forrásokból tevődhet össze:

- A család, barátok pénze
- Pályázatok vissza nem térítendő támogatásai
- Üzleti angyalok korai stádiumi befektetései
- Kockázati tőkebefektetés
- Vállalkozások befektetései
- Intézményi (állami, kormányzati, közösségi) befektetés

A piacra vezetett innovációs projektek közös jellemzője, hogy az induló és növekvő vállalkozás adó és járulék fizetési kötelezettségei révén leggyorsabban az állami, intézményi befektető számára térül

meg ez a befektetés, ezért érthetetlen, hogy hazánkban miért nincsenek intézményesen működtetett magvető tőke alapok.

A korábbi Ötlet és Innocsekk pályázatok összegyűréséből lehetne kialakítani egy az intézményi magvető tőkét részben helyettesítő pályázatot, de ennek elbírálását közelebb kellene vinni az ötletgazdákhöz, például úgy, hogy azok a technológia transzfer szervezetek, amelyek rendelkeznek innovációs projekt portfólióval kapják meg a bírálati vagy gazdálkodási lehetőséget, mert a részletek ismerete alapján felelősséggel dönthetnének a támogatás vagy befektetés odaítéléséről.

A termék, technológia és üzletfejlesztés lépései:

- Ötlet
- Nagyvonalú újdonság vizsgálat
- Piaci lehetőségek elemzése
- „Deszkamodell” elkészítése és funkcionális próbája
- Szabadalmaztatás, újdonság- és eredetiségvédelem
- Üzleti pozicionálás
- Termékfejlesztési projekt megtervezése
- Megvalósító cég kiválasztása vagy alapítása
- Befektetők körének meghatározása
- Prototípusgyártás
- Próbák, tesztelés, minősítés
- Megvalósíthatósági tanulmány készítése
- Gyártás megtervezése
- Nullszéria, kísérleti gyártás
- Értékesítés megkezdése
- Gyártás beindítása
- Teljes körű piaci bevezetés

A felsorolásból látható, hogy hányféle tudásra, kompetenciára és nem utolsó sorban pénzre, finanszírozásra van szükség az eredmény piaci realizálásáig.

Milyen feltételei vannak az innovatív és nagy növekedésképességű vállalkozások dinamikus fejlődésének?

A gyors növekedés feltételei:

- Nemzetközi piacon versenyképes termékek, technológiák és szolgáltatások
- A KKV-k globális piaci részvételének segítése (piackutatás, korszerű marketing technikák, célpiacok helyi ismerete, stb.)
- Kompetencia központú oktatás, képzés, jó gyakorlatok terjesztése
- A fejlesztés folyamatos finanszírozási feltételeinek biztosítása (magvető tőke, kockázati tőke alapok, üzleti angyalok, hitellehetőségek, pályázatok, stb.)
- Alkalmas menedzsment

Az ötletgazdák és kutatók maximum néhány százaléka alkalmas arra, hogy saját vállalkozást alapítson és sikeresen növekedjen. Az ötletgazdák egy másik csoportja képes arra, hogy a termékét, technológiáját vagy szolgáltatását megvalósítsa, de az üzletfejlesztéshez és a nemzetközi piacra lépéshez már nem rendelkezik megfelelő kompetenciákkal, ezért a gyors növekedés elmarad. Ebbe a csoportba tartozik a kutató vénájú ötletgazdák többsége. Az önfejű, szinte kezelhetetlen ötletgazdákkal kizárólag úgy lehet együttműködni, ha átengedik egy alkalmas menedzsmentnek a fejlesztés és értékesítés megvalósítását.

Új innováció menedzsment modellek kidolgozására van szükség, amelyek lehetővé teszik, hogy hazánk a sok ötlet, sok kutatási eredmény és kevés sikeres piaci termék országából a tengernyi ötlet és sok új termék, technológia és szolgáltatás országává váljon. A meglévő technológiai transzfer intézmények (innovációs központok, regionális innovációs ügynökségek, stb.) bázisán létre lehetne hozni egy Virtuális Nemzeti Fejlesztési Intézetet (vagy Nemzeti Innovációs Ügynökséget), amely alkalmas lehet az új támogatási modellek kidolgozására, kipróbálására és a hazai innováció koordinációs feladatainak ellátására.

Az új modellek lényege, hogy a támogatási rendszer az ötlettől a piacig folyamat összes elemére kiterjedne, a transzfer intézmények az alapellátásukat biztosító mértékű közösségi megrendeléseket kapnának, aminek keretében feladatuk lenne a KKV-k innovációs folyamatainak segítése, transzparenszműködés mellett. Amennyiben a munkájuk eredményeképpen a mentorált KKV-knál keletkező, kimutatható és bizonyítható adó és járuléknövekedés jelentősen meghaladja a közösségi megbízások, megrendelések összegét, akkor évente egyszer sikerdíj illetné meg az intézményeket.

Az új innováció menedzsment modellekkel szemben támasztott követelmények:

- Támogassa az ötlettől a nemzetközi piacig fejlesztési folyamat összes elemének fejlesztését és finanszírozását!
- A modell alkalmas legyen olyan termék, technológiai és szolgáltatás ötletek, kutatási eredmények feltárására és generálására, amelyek lehetővé teszik a globális piacon működő innovatív és nagynövekedés képességű vállalkozások alapítását és gyors fejlődését!
- A modell legyen alkalmas annak bizonyítására, hogy az új modellben résztvevő technológiai transzfer intézmények működtetéséhez szükséges közösségi befektetés sokszorosan megtérül!
- A program révén folyamatosan és jelentősen növekedjen a hazai kis-és középvállalatok hozzájárulásának mértéke a bruttó hozzáadott értékhez!
- A programban résztvevő szervezetek és alkalmazottak legyenek közvetlenül is érdekeltté téve a modell eredményes működtetésében!
- Az új modell alkalmas legyen arra, hogy ösztönözze a régiókbeli technológiai transzfer kapacitásokkal rendelkező intézmények együttműködését!
- Tegye lehetővé, hogy a vállalkozói vénával nem rendelkező ötletgazdák és kutatók eredményei is hasznosításra kerüljenek!
- A modell világos és átlátható működése alapkövetelmény.
- Készüljön, előre rögzített paraméterek alapján évenkénti hatásvizsgálat a program működéséről!

- Olyan új, fejlesztési modellt (modelleket) hozunk létre, amely sikerei révén másolásra kerülhet a hazai és az európai régiókban is!

Az új modellek kialakításának stratégiai célja lehet, hogy Magyarország a hazai kis-és középvállalkozások működésének fejlesztése révén a termék, technológiai és szolgáltatás innováció egyik európai központjává váljon.

A cél eléréséhez számos út vezethet, de ezek mindegyikének tartalmaznia kell az alábbi elemeket:

- Innováció-barát környezet kialakítása és fejlesztése
- A hazai innováció és innováció menedzsment feladatokat koordináló intézmény létrehozása és működési feltételeinek biztosítása
- Új innováció menedzsment modellek kidolgozása és kipróbálása az innovatív és nagy növekedésképességű vállalkozások dinamikus fejlődésének elősegítésére
- Intézményi magvető tőke alap(ok)
- Fejlesztésorientált pályázati rendszer

Az új innováció menedzsment támogatási modellek és koncentrált kormányzati támogatás segítségével rövid időn belül fel kell gyorsulnia az innovatív és nagy növekedésképességű vállalkozások fejlődésének, ami beindítja a munkaerő szükséglet növekedését és nagyban hozzájárul a gazdaság egészének fejlődéséhez.

Somogyi Miklós

innováció szakértő

(A szerző gépészmérnök, több mint harminc éve foglalkozik innovációval, volt kutató, ipari kutatóintézeti igazgató, vállalkozó, tanácsadó, számos ötlet, kutatási eredmény piaci bevezetését segítette, készített több know-how-t, értékesített licenceket és know-how-kat, alapítója és több mint egy évtizedig volt tagja a Magyar Innovációs Szövetség elnökségének.)